

รายงานการวิจัยฉบับก้าวหน้า (ฉบับแก้ไข)

เรื่อง

การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี

Development of Creative Art Spaces in Ratchaburi Province

โดย

ดร.ภักสิทธิ์ แอนิหน

พระครูโสภณธรรมวิภูษิต

ดร.ยุทธนา ขวัญเมือง

นายชินนนท์ พวงพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800767038

รายงานการวิจัยฉบับก้าวหน้า (ฉบับแก้ไข)

เรื่อง

การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี

Development of Creative Art Spaces in Ratchaburi Province

โดย

ดร.ภักสิทธิ์ แอนิหน

พระครูโสภณธรรมวิภูษิต

ดร.ยุทธนา ขวัญเมือง

นายชินนนท์ พวงพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี)

Report Project (Revised Edition)

Development of Creative Art Spaces in Ratchaburi Province

By

Dr. Paksiri Ae-nihon

Phrakrusophonthammavibhusit

Dr. Yuttana Khwanmuang

Mr. Chinanon Phuangphan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2024

Research Project Funded by

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800767038

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

จังหวัดราชบุรีมีชื่ออันเป็นมงคลยิ่ง หมายถึง เมืองพระราชาราชบุรีเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งของประเทศไทย จากการศึกษาและขุดค้นของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี พบว่าดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลองแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัยของคนหลายยุคหลายสมัยและมีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต จากหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุทำให้เชื่อได้ว่ามีผู้คนตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ตั้งแต่ยุคหินกลาง ตลอดจนถึงค้นพบเมืองโบราณสมัยทราวดีที่ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีได้เคยดำรงตำแหน่งหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรีในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ซึ่งในช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาและตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า เมืองราชบุรีเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญและเป็นสมรภูมิการรบหลายสมัย โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ยกทัพมาตั้งรับศึกพม่าในเขตราชบุรีหลายครั้ง ครั้งสำคัญที่สุดคือสงครามเก้าทัพ ต่อมา พ.ศ. ๒๓๖๐ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างกำแพงเมืองใหม่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลองตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใน พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้ทรงเปลี่ยนการปกครองส่วนภูมิภาคโดยรวมหัวเมืองต่างๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกัน ตั้งขึ้นเป็นมณฑลและได้รวมเมืองราชบุรี เมืองกาญจนบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองปราณบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ รวม ๖ เมือง ตั้งขึ้นเป็นมณฑลราชบุรี ตั้งที่บัญชาการมณฑล ณ ที่เมืองราชบุรีทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง (ปัจจุบันคือศาลากลางจังหวัดราชบุรีหลังเก่า) ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้ย้ายที่บัญชาการเมืองราชบุรีจากฝั่งซ้าย กลับมาตั้งรวมอยู่แห่งเดียวกับศาลาว่าการมณฑลราชบุรีทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๖ เมื่อได้มีการยกเลิกการปกครองแบบมณฑลทั้งหมด มณฑลราชบุรีจึงถูกยกเลิกและคงฐานะเป็นจังหวัดราชบุรีจนถึงปัจจุบัน^๑

^๑ สำนักงานศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, “ประวัติความเป็นมาจังหวัดราชบุรี”

จังหวัดราชบุรีเป็นเมืองเก่าที่มีพัฒนาการของผู้คนต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์มาจนกระทั่งปัจจุบัน พลวัตของเมืองดังกล่าวส่งผลให้ราชบุรีเป็นเมืองที่มีความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีสินค้าและของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย เช่น โองมั่งกรและเซรามิก ผ้าขาวม้าและผ้าจก เป็นต้น นอกจากนี้ ราชบุรียังเป็นเมืองแห่งศิลปะที่สามารถเป็นจุดท่องเที่ยวแบบเข้าไปเย็นกลับ หรือเป็นจุดแวะท่องเที่ยวตามเส้นทางจากเมืองหลวง (กรุงเทพฯ) ไปสู่ภาคใต้ จึงทำให้จังหวัดราชบุรีเป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานวัฒนธรรมและความเป็นอยู่

อย่างไรก็ตาม ยังขาดการสร้างสรรคกิจกรรมศิลปะบนพื้นฐานทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่สามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์โดยอาศัยเทคโนโลยีและกระบวนการบริหารจัดการพื้นที่แบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง พัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมส่งเสริมราชบุรีให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น “การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี” จึงเป็นงานวิจัยที่มาจากปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยใช้องค์ความรู้และความเชี่ยวชาญของนักวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี) โดยประสานงานร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อนำศักยภาพของพื้นที่ ชุมชน และท้องถิ่น มาใช้ในการวิจัย (1) การพัฒนากิจกรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดราชบุรี (2) กระบวนการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี และ (3) การยกระดับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะ

ผลผลิตจากการวิจัยครั้งนี้ คือ ต้นแบบกิจกรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งนำศักยภาพของพื้นที่ชุมชน และท้องถิ่นมาผสมผสานกับการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เน้นบูรณาการองค์ความรู้ที่หลากหลายในเชิงสร้างสรรค์, ต้นแบบพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งอิงอาศัยศักยภาพและฐานทุนเดิมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกับชุมชน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ต่อยอดและพัฒนาให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และต้นแบบพิพิธภัณฑ์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งยกระดับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่พิพิธภัณฑ์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ที่รวบรวมสื่อผสมผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่แสดงอัตลักษณ์ของราชบุรี ต่อยอดและพัฒนาให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว อันจักสามารถแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการในเชิงพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

๑.๒ คำถามการวิจัย

- ๑.๒.๑ การพัฒนากิจกรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร
- ๑.๒.๒ การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี มีปัจจัยใดบ้าง
- ๑.๒.๓ การยกระดับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะ ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๓.๑ เพื่อพัฒนากิจกรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดราชบุรี
- ๓.๒ เพื่อพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี
- ๓.๓ เพื่อยกระดับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะ

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี” ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยประกอบด้วย ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านพื้นที่ และขอบเขตด้านเวลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี” ได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียภาพ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลที่แท้จริงจากความเห็นส่วนตัวแทนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี จำแนกเป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

๑) ภาครัฐ ได้แก่ ผู้แทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การวางแผนยุทธศาสตร์ และการพัฒนาจังหวัดราชบุรี และการพัฒนาจังหวัดราชบุรี ซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี สำนักงานยุทธศาสตร์จังหวัดราชบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี และองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

๒) ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้แทนจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย ผู้ประกอบธุรกิจแหล่งท่องเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจขนส่ง ภัตตาคารและร้านอาหาร และร้านจำหน่ายของที่ระลึก

๓) ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้แทนชุมชนในอำเภอเมืองราชบุรี อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบ้านโป่ง อำเภอบางแพ อำเภอโพธาราม และอำเภอบ้านคา

๔) ตัวแทนนักท่องเที่ยว ได้แก่ ตัวแทนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสัมภาษณ์ ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่วิจัย ได้แก่ จังหวัดราชบุรี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ทำการวิจัย ตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ – เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้คือ

สมมติฐานที่ ๑ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ ๒ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะ

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ศิลปะชุมชน หมายถึง ผลงานศิลปะที่เกิดจากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมชุมชน เพื่อสะท้อนความเป็นมาของชุมชน โดยสื่อสารผ่านทางผลงานศิลปะ พื้นที่ในการจัดแสดงที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

ศิลปะเชิงสัมพันธ์ หมายถึง ศิลปะที่มุ่งให้ความสำคัญระหว่างศิลปะกับสังคมชุมชน ผู้คนในชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อขยายอาณาเขต โดยเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของมนุษย์ที่จะคิดแก้ปัญหาและพัฒนาจนสามารถประดิษฐ์ผลิตผลใหม่ๆ การคิดริเริ่มใน สิ่งที่แปลกใหม่ เพื่อสนองความต้องการของตนเองและสังคม

ศิลปะการมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการเปิดระบบการทำงานร่วมกันระหว่างคน ชุมชนองค์กรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีส่วนในการพัฒนา ร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์และตัดสินใจ เพื่อให้บรรลุที่ต้องการของส่วนร่วม

พัฒนากิจกรรม หมายถึง กิจกรรมพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน มุ่งเน้นการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

พื้นที่ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี
พิพิธภัณฑ์ศิลปะ หมายถึง สถานที่จัดแสดงด้านศิลปวัตถุทุกประเภท ทั้งด้านศิลปะบริสุทธิ์
และด้านประยุกต์ศิลป์

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๗.๑ ทำให้ทราบความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดราชบุรี
- ๑.๗.๒ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี
- ๑.๗.๓ ได้นำเสนอการยกระดับพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์เป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
๒. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม
๓. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์
๔. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียภาพ
๕. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม
๖. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะ
๗. ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๙. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา โดยเริ่มจากการพัฒนาในสภาพที่มนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติและวิวัฒนาการมาเป็นการพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติ จากนั้น จึงเป็นการพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (Better Change) ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการทำกิจกรรมหรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (Better Speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (Better Life) กว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ ดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

คำว่า การพัฒนา แปลว่า ทำให้เจริญขึ้น มีความหมายตรงกับคำว่า ภาวนา ในภาษาบาลี ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า เจริญ หรือทำให้เจริญ การพัฒนาตามหลักพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ กายภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา บุคคลที่ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ ๓ ประการ คือ ทำให้เป็นคนดี เป็นผู้มีระเบียบวินัย ทำให้เป็นผู้มีจิตใจและอารมณ์ที่มั่นคง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น และทำให้เข้าใจสิ่งต่างๆ การ

พัฒนาตามแนวพุทธศาสนา เน้นการฝึกฝนปฏิบัติอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฐิ^๑ การพัฒนาตามหลักพุทธ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบศึกษาพัฒนาอย่างบูรณาการ การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed Change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า (Planned Change)^๒ เป็นการกระทำให้เกิดขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^๓ ซึ่งการพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดีความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสีงแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจและการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วยความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้ง เราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้ให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า^๔ ฮูจเว็ลท์ (Hoogvelt) เชื่อว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้การแบ่งโลกออกเป็นโลกที่พัฒนาและไม่พัฒนาซึ่งฮูจเว็ลท์อธิบายว่าการพัฒนามี ๓ ฐานะ ได้แก่

๑) การพัฒนาในฐานะที่เป็นกระบวนการ เป็นวิวัฒนาการของความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์รวมทั้งขององค์กรทางวัฒนธรรมด้วยการพัฒนาในฐานะนี้เกี่ยวกับทฤษฎีวิวัฒนาการทั้งแนวเก่า แนวใหม่ ความแตกต่างทางสังคม การผสมผสานและการปรับตัวด้วยการทำให้ดีขึ้นตลอดจนขั้นตอนของวิวัฒนาการทางสังคม

๒) การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิสัมพันธ์ในฐานะนี้ เป็นการมองการพัฒนาว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตของสังคมด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมต่าง ๆ เช่น สังคมที่ด้อยพัฒนาด้วยการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้า ระบบพาณิชย์ ระบบอาณานิคม อาณานิคมยุคใหม่ การแปลงสภาพโครงสร้างของสังคมดั้งเดิมด้วยการเป็นสมัยใหม่ภายใต้ลัทธิอาณานิคมการแพร่กระจายทัศนคติ ค่านิยม สถาบันต่าง ๆ ภายใต้ลัทธิอาณานิคมและการขาดตอนของกระบวนการวิวัฒนาการ

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **สู่การศึกษาแนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

^๒สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๕.

^๓ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : ส.ส.น.ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^๔วิทยากร เชียงกุล, **การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ฉับแกระ, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗-๑๘.

๓) การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิบัติการ การพัฒนาในฐานะนี้ถือว่าการพัฒนาจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบและตรวจสอบกระบวนการแห่งความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงโดยมีเป้าหมายให้เลือกสำหรับการพัฒนาหลาย ๆ เป้าหมายรวมทั้งรูปแบบของการพัฒนา เป็นต้น^๕

สรุปได้ว่า การพัฒนาการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปทิศทางที่ดีกว่าเดิมเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและท้องถิ่นในการสร้างความไว้วางใจของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

๒.๒ แนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

การครอบงำการมีอิทธิพลทางอำนาจของกลุ่มคนในประเทศที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย” ต่อผู้ค้ำใน “ประเทศที่กำลังพัฒนา” หลังจากการสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่ ๒ การมีส่วนร่วมได้ถูกริเริ่มและถ่ายทอดในกระบวนการพัฒนาอย่างมีแผนโดยถูกแทรกอยู่ในนโยบายความช่วยเหลือทางการพัฒนาของประเทศตะวันตกและในการวางแผนการพัฒนาของกลุ่มประเทศด้อย พัฒนาในช่วงทศวรรษแห่งการพัฒนา (ค.ศ. ๑๙๕๐ - ๑๙๖๐) แนวคิดเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมถูกใช้เป็น “การปฏิบัติการ” ในกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยเน้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาเพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง

การมีส่วนร่วมถูกใช้สร้างเป็นแนวคิดและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะและสนับสนุนเชิงกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนารวมทั้งสร้างความรับผิดชอบในการสนับสนุนต่อการร่วมปฏิบัติในงานโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญการพัฒนาชุมชนในระยะปี ค.ศ. ๑๙๖๐ ยังเป็นการวางฐานองค์กรชุมชนโดยมุ่งเน้นให้องค์กรเป็นผู้สนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรและมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการลดจนความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมและความสามัคคีพร้อมใจในหมู่สมาชิกของชุมชนแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน

๒.๒.๑ ความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม (Participation) ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษฉบับออกซ์ฟอร์ดได้ให้คำนิยามไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่นในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง ดังนั้น การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่อง หนึ่ง หรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่เป็นที่บุคคลนั้น จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรง แต่มีทัศนคติความคิดเห็น ความสนใจ และความห่วงใยเพียงพอแล้ว^๖

^๕Hoogvelt, *The Sociology of Developing Societies*, (New Jersey: Humanities Press, 1977), p. 52.

^๖ Kiattikajon Wajanasawat, *People's Participation in Policy Implementation Government Recruitment Services* (Bangkok: Planning and Information Division, Department of Employment Ministry of

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะเชิงสร้างสรรค์

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียภาพ

สุนทรียภาพ (Aesthetic) ในนิยามของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ นักวิชาการ ครูสอนศิลปะ ได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย วัฒนธรรมสถานการณ์ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงของศิลปะพร้อมกับการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงในวิชาสาขาอื่นๆ มีดังนี้

สุชาติ สุทธิ ได้ให้ความหมายของสุริยะภาพว่า หมายถึง คุณค่าที่ได้จากการดู การฟังการจับต้อง เป็นคุณค่าที่ปรากฏในผลงานซึ่งเกิดจากการปฏิบัติจริง

ชาญชัย จะรุกลัส กล่าวว่า สุนทรียภาพ หมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่มีความงามความไพเราะ ความรู้สึกซาบซึ้งในคุณค่าของความงามจะก่อให้เกิดประสบการณ์และถ้าได้ผ่านการศึกษาอบรมจนเป็นนิสัยจะกลายเป็นรสนิยม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่าสุนทรียภาพหมายถึงความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าใจและรู้สึกได้ ความเข้าใจและความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้ให้ความหมายไว้ว่าสุนทรีย (Aesthetic) เกี่ยวกับความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งทั้งงามไพเราะหรือรื่นรมย์ไม่ว่าเป็นของธรรมชาติหรืองานศิลปะ ความรู้สึกนี้เจริญได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษาอบรมฝึกฝนจนเป็นอุปนิสัยเกิดรสนิยม (Taste) ซึ่งย่อมจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

ศิลป์ พีระศรี^๗ กล่าวว่าสุนทรียภาพ (Aesthetic) หมายถึง ความรู้สึกโดยธรรมชาติของทุกคนซึ่งรู้จักคุณค่าของวัตถุที่งาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเสียงและถ้อยคำที่ไพเราะความรู้สึกในความงามนี้ย่อมเป็นไปตามอุปนิสัยการอบรมและการศึกษาของบุคคลซึ่งเรียกรวมกันว่ารส (Taste)

Labor, 2007), 5-6. อ้างถึงใน เอกพงษ์ สารน้อยและสุกานดา สารน้อย. (๒๕๖๓). ปัญหากฎหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม.วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. หน้า ๓๔.

^๗ ศิลป์ พีระศรี แปลโดยพระยาอนุমানราชธน, ศิลปะสังเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : พระนครบรรณาการ, ๒๕๒๗). หน้า ๖๗.

วิรัตน์ เพชรไพบูลย์^๘ กล่าวว่าสุนทรียศึกษา (Aesthetic education) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักของความงาม ศิลปะนิยมและการสร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อคุณค่าของความงามและพัฒนาการของบุคคล ปัจจุบันคำว่า "สุนทรียศาสตร์" ได้มีความหมายอิสระขึ้นมาก ส่วนความหมายในด้านวิชาการ หมายถึง เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับศิลปะแขนงต่างๆ หลักการของศิลปะ กระบวนการสร้างสรรค์ ประสบการณ์ทั้งทางศิลปะและความรู้ความสามารถในการพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะนอกจากนั้นขอบเขตของความหมายยังครอบคลุมถึงศิลปะชีวิตและสังคม รวมทั้งความงามและปรากฏการณ์ที่งดงามของธรรมชาติด้วย

กิริติ บุญเจือ^๙ กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์ มาจากรากศัพท์ภาษาบาลีว่า "สุนทรี" แปลว่า ดึงงาม สุนทรียศาสตร์ จึงมีความหมาย ตามรากศัพท์ว่า "วิชาว่าด้วยความงาม"

อารี สุทธิพันธุ์^{๑๐} กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรับรู้ความงาม เกี่ยวกับหลักเกณฑ์คุณค่าลักษณะความงามรสนิยม รวมถึงส่งเสริมให้สอบสวนและแสวงหาหลักเกณฑ์ของความงามจากผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้น

๒.๔.๑ แนวคิดด้านสุนทรียศึกษา

๒.๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นสุนทรียศาสตร์

๒.๔.๓ การรับรู้เชิงสุนทรียะและการรับรู้สุนทรียภาพในงานทัศนศิลป์

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม

๒.๕.๑ แนวคิดเครือข่ายทางสังคม

พื้นฐานแนวคิดเครือข่ายทางสังคม มีที่มาจากทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ที่เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีมหภาค และเก่าแก่ทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ซึ่งนำไปใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมตั้งแต่ระดับจุลภาคระดับปัจเจกบุคคล ไปจนถึงระดับ มหภาคระดับกลุ่มทางสังคม โดยมีแหล่งกำเนิดของทฤษฎีจาก ๓ แหล่ง คือเศรษฐศาสตร์เชิงอรรถประโยชน์นิยม มานุษยวิทยาเชิงหน้าที่ และจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม^{๑๑}

๒.๕.๒ นิยามความหมายเครือข่ายทางสังคม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^{๑๒} ได้ให้ความหมายเครือข่ายทางสังคมว่าเป็นความสัมพันธ์ของ

^๘ วิรัตน์ เพชรไพบูลย์, ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ, วารสารครุศาสตร์, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม - กันยายน), หน้า ๑๒๕.

^๙ กิริติ บุญเจือ, *ปรัชญาเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๙.

^{๑๐} อารี สุทธิพันธุ์, *ทัศนศิลป์และความงาม*, (กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๐.

^{๑๑} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

^{๑๒} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, *การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*, (กรุงเทพฯ : ซัคเซส มีเดีย, ๒๕๔๓). หน้า ๒๓.

ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงกันที่จะประสานงานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ

พระมหาสุทิตย อากาศโร^{๑๓} ได้ให้ความหมายของคำว่าเครือข่ายทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร จนเกิดเป็นเครือข่าย ผ่านการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย โดยมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

เสรี พงศ์พิศ^{๑๔} เครือข่ายทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ของ กลุ่ม บุคคล หรือกลุ่มองค์กร โดยสมัครใจ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน โดยสมาชิกยังคงมีอิสระ

๒.๕.๓ ประเภทเครือข่าย

แบ่งประเภทความสัมพันธ์ของเครือข่ายออกเป็น ๕ รูปแบบ ดังนี้

๑. เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์เพียงมิติเวลาและสถานที่เดียวกัน
๒. เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ทางตรงที่สมาชิกหนึ่งสัมพันธ์กับอีกสมาชิกหนึ่ง
๓. เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ของสมาชิกที่มีทิศทางกลับกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย
๔. เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ของสมาชิกแบบตัวเชื่อมระหว่างสมาชิกในเครือข่าย
๕. เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์เชิงซ้อน ซึ่งสมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันทั้งหมด

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^{๑๕} ได้แบ่งประเภทของเครือข่าย โดยใช้เกณฑ์การแบ่งเครือข่าย ดังนี้

๑. แบ่งตามขนาดของกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้เป็น ๒ ประเภท คือ เครือข่ายรวม (Total Network) เครือข่ายรวมนั้นเสมือนกับสังคมในภาพใหญ่และเครือข่ายย่อย (Subnetwork) เครือข่ายย่อยนั้นเสมือนกับกลุ่มสังคมย่อยที่อยู่ในสังคมใหญ่นั้นๆ

๒. แบ่งตามพื้นที่ ซึ่งแบ่งออกเป็นเครือข่ายระดับหมู่บ้านในพื้นที่ตำบล เครือข่ายระดับหมู่บ้านข้ามพื้นที่ตำบลเครือข่ายระหว่างตำบลในอำเภอใดอำเภอหนึ่ง เครือข่ายระดับตำบลข้ามพื้นที่อำเภอ เครือข่ายระดับอำเภอในจังหวัด เครือข่ายระดับอำเภอข้ามพรมแดนจังหวัด และเครือข่ายระหว่างจังหวัดในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง

๓. แบ่งตามประเด็นที่สนใจร่วม เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยมีประเด็นที่สนใจร่วมกัน เช่น เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เครือข่ายการศึกษาปฐมวัย เครือข่ายการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเครือข่ายหนึ่งเครือข่ายนั้นอาจจะมึประเด็นที่สนใจร่วมกันมากกว่าหนึ่งประเด็นก็ได้

๔. แบ่งตามวิชาชีพของสมาชิกกลุ่ม เป็นการแบ่งประเภทเครือข่ายตามลักษณะวิชาชีพของสมาชิกใน

^{๑๓} พระมหาสุทิตย อากาศโร, เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๗). หน้า ๕๖.

^{๑๔} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาชนเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘).

^{๑๕} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพฯ : ซัคเซส มีเดีย, ๒๕๔๓).

เครือข่าย เช่น เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายผู้นำศาสนา เป็นต้น

๕. แบ่งตามบทบาทของกลุ่ม เป็นการพิจารณาจากบทบาทของสมาชิกหลักที่เครือข่ายนั้นดำเนินการ เช่น เครือข่ายการศึกษาวิจัยเพื่อปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายผู้สนับสนุนด้านเงินทุน เป็นต้น

๖. แบ่งตามลักษณะภาควิชาการในเครือข่าย สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทด้วยกัน คือ เครือข่ายแนวนอน เป็นการสร้างเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีลักษณะทางสังคมใกล้เคียงกันและเครือข่ายแนวตั้งเป็นเครือข่ายที่เกิดจากสมาชิกที่มีลักษณะบทบาทที่ต่างกัน

๗. แบ่งตามระดับความผูกพัน เป็นเครือข่ายที่ใช้เกณฑ์ความผูกพันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย คือ เครือข่ายที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับศูนย์กลางเครือข่าย และเครือข่ายที่มีความผูกพันรองลงมาจากศูนย์กลางของเครือข่าย สุดท้ายเครือข่ายที่มีความผูกพันห่างไกลจากศูนย์กลางเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ^{๑๖} ได้แบ่งประเภทเครือข่ายออกเป็น ๔ ประเภท เครือข่ายแนวราบเป็นเครือข่ายที่เกิดจากกลุ่มคนในระดับเดียวกันอาชีพเดียวกัน ก่อประสานกันจนเกิดเป็นเครือข่าย เช่น เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายนักวิจัย เครือข่ายต่อมาคือ เครือข่ายแนวตั้ง เป็นเครือข่ายที่มีการประสานความร่วมมือของสมาชิกที่มีความแตกต่างของอาชีพมารวมตัวกันจนเกิดเป็นเครือข่ายขึ้นมา เครือข่ายต่อมาคือ เครือข่ายส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาเพื่อทำให้การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ดียิ่งขึ้นง่ายขึ้นและมีความร่วมมือในเรื่องต่างๆ ได้ดีขึ้นสามารถต่อรองอำนาจต่างๆ ได้ดีขึ้นและสุดท้ายเครือข่ายที่เป็นเครือข่ายจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นมาเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการวิจัย การศึกษา การฝึกอบรม การจัดการทรัพยากร และแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกัน เครือข่ายทั้งหมดนั้น อาจจะเป็นเครือข่ายทั้งที่ทางการและไม่เป็นทางการก็ได้โดยเครือข่ายที่เป็นทางการเป็นเครือข่ายที่มีการประสานงานอย่างเป็นทางการและเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการเป็นเครือข่ายที่ไม่มีการประสานงานอย่างเป็นทางการ

พระมหาสุทิตย อภากรโร^{๑๗} การแบ่งประเภทเครือข่าย สามารถแบ่งได้จากความสัมพันธ์ของเครือข่าย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท

๑. เครือข่ายเชิงพื้นที่ เป็นเครือข่ายที่อาศัยพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมเป็นหลัก สามารถแบ่งตามการปกครองของรัฐ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน เครือข่ายระดับตำบล เครือข่ายระดับอำเภอ เครือข่ายระดับจังหวัด เครือข่ายระดับประเทศ และสามารถแบ่งได้ตามพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เครือข่ายลุ่มแม่น้ำปิง เครือข่ายอ่าวปัตตานี

^{๑๖} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาชนเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘).

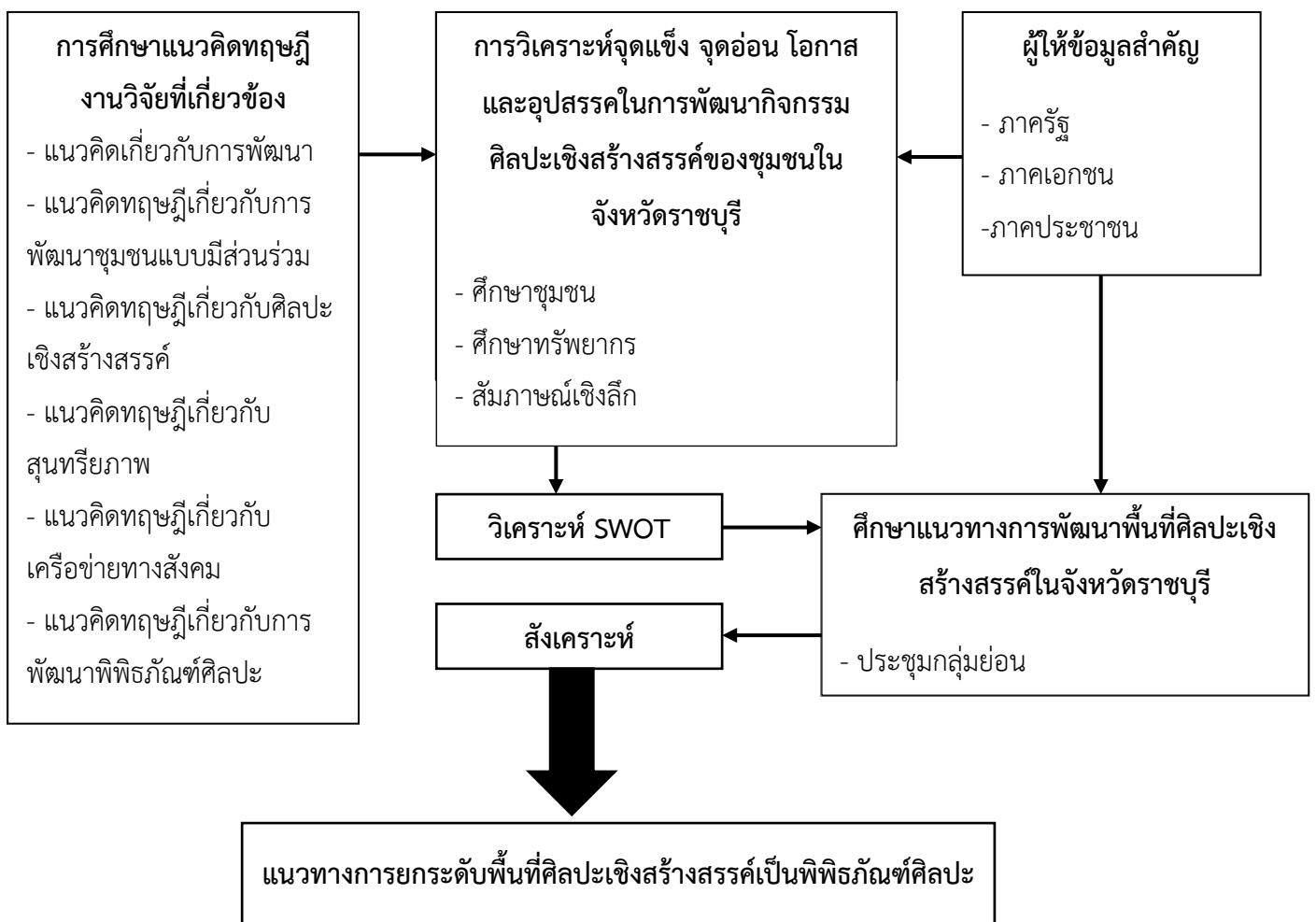
^{๑๗} พระมหาสุทิตย อภากรโร, เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๗). หน้า ๕๖.

๒. เครือข่ายเชิงประเด็น แบ่งตามประเด็นที่เครือข่ายดำเนินการเป็นหลัก เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกในเครือข่ายที่มีความสนใจในประเด็นปัญหาเดียวกัน เช่น เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายสิทธิมนุษยชน

๓. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ใช้การก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในการแบ่ง สามารถแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท ดังนี้ เครือข่ายภาครัฐ เช่น เครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย สถาบันพระปกเกล้า สภาที่ปรึกษาและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น เครือข่ายธุรกิจเอกชน เช่น เครือข่ายสภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภาผู้ส่งออก เป็นต้น เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายเพื่อนตะวันออก เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ เป็นต้น เครือข่ายภาคประชาชน เช่น เครือข่ายปราชญ์อีสาน เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายสมัชชาคนจน

๒.๖ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะ

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพไปทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๔ กลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ตัวแทนนักท่องเที่ยว และนำผลที่ได้ไปทำการวิจัยเชิงปริมาณโดยการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลที่แท้จริงจากความเห็นตัวแทนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี จำแนกเป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

๑) ภาครัฐ ได้แก่ ผู้แทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การวางแผนยุทธศาสตร์ และการพัฒนาจังหวัดราชบุรี และการพัฒนาจังหวัดราชบุรี ซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี สำนักงานยุทธศาสตร์จังหวัดราชบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี และองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

๒) ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้แทนจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย ผู้ประกอบธุรกิจแหล่งท่องเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจขนส่ง ภัตตาคารและร้านอาหาร และร้านจำหน่ายของที่ระลึก

๓) ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้แทนชุมชนในอำเภอเมืองราชบุรี อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบ้านโป่ง อำเภอบางแพ อำเภอโพธาราม และอำเภอบ้านคา

๔) ตัวแทนนักท่องเที่ยว ได้แก่ ตัวแทนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลำดับขั้นตอนดังนี้

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ คือ จากพระไตรปิฎกและข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด แบบเลือกตอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย.....ประเด็นดังนี้คือ ๑)๒)๓) ๔) จำนวน.....ข้อ

๑. ด้าน.....	จำนวน ข้อ
๒. ด้าน.....	จำนวนข้อ
๓. ด้าน.....	จำนวน ข้อ
๔. ด้าน.....	จำนวน ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์

๓.๓.๒ การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) ทั้งนี้ในการดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- ๑) กำหนดโจทย์การวิจัย (Research Question) เป็นเกณฑ์หลัก
- ๒) กำหนดวัตถุประสงค์หรือผลลัพธ์ที่ต้องการทราบ เพื่อให้สอดคล้องกับโจทย์การวิจัย
- ๓) กำหนดข้อคำถามเชิงโครงสร้าง (Structural Interview Guideline) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) เป็นเกณฑ์
- ๔) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

- ๑) ขอนหนังสืออนุญาตแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

- ๒) ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามตามที่กำหนดไว้
- ๓) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบให้สมบูรณ์ด้วยตนเอง
- ๔) นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องอีกครั้ง
- ๕) จัดหมวดหมู่ของข้อมูล แล้วบันทึกข้อมูลเป็นรหัสไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์
- ๖) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- ๗) ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์
- ๘) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปจากคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ ตามลำดับ

ดังนี้

(๑) การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม.....วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency)

(๒) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

และการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) จากแนวคิดของ เพื่อให้ได้ความมุ่งหมายที่จะทราบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งคำตอบที่ได้จะนำมาประมวลผลจัดหมวดหมู่ (Categories) การใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจะสามารถนำมากำหนดเป็นรูปแบบได้

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล กระบวนการถัดมาคือ การจัดการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์โดยการบันทึกเทปและถ่ายภาพประกอบการสัมภาษณ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการเริ่มต้นในการศึกษาเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการจัดทำรายงานหรือวิทยานิพนธ์ ซึ่ง Creswell อ้างว่า การได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในเวลาเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นประโยชน์ในด้านการช่วยให้เห็นภาพหรือโครงสร้างของการศึกษา ดังนั้นเมื่อสัมภาษณ์เสร็จ จึงควรมีการถอดเทปออกมาให้รวดเร็วและทำการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุน และอ้างอิงในส่วนต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน โดยใช้คำถามการวิจัยเป็นตัวตั้ง ซึ่งการวิเคราะห์

ข้อมูลโดยทั่วๆ ไปต้องมีความเชื่อมโยง และบูรณาการสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การตีความและอภิปรายผลที่เป็นเอกภาพ^๑

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ค่าสถิติ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไป

๓.๖ สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การหาค่าร้อยละ (Percentage)^๒ คือ

	P	=	$\frac{x \times 100}{N}$
เมื่อ	P	=	ค่าร้อยละ
	X	=	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
	N	=	จำนวนข้อมูล

๒. การหา “ค่าเฉลี่ย”^๓ (Mean)

	\bar{X}	=	$\frac{\sum X}{N}$
เมื่อ	\bar{X}	=	ค่าเฉลี่ย
	$\sum x$	=	ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม
	N	=	จำนวนข้อมูล

๓. การหา “ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน”^๔ (Standard Deviation)

	S.D.	=	$\sqrt{\frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$
เมื่อ	S.D.	=	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum x^2$	=	ผลรวมกำลังสองของคะแนน
	N	=	จำนวนข้อมูล

^๑Creswell, J. W. Plano Clark, V. L., Gutmann, M. L. & Hanson, W. E., *Advanced Mixed Methods Research Designs*, (Thousand Oaks, CA: Sage, 2003), p.229.

^๒นิภา เมธาวิชัย, *วิทยาการวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๕), หน้า ๒๓๘.

^๓สังศรี ชมภูวงศ์, *การวิจัย*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๗), หน้า ๕๕.

^๔ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

$$(\sum x)^2 = \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลัง}$$

สอง